15. Pro skhvalennia Morskoi pryrodookhoronnoi stratehii Ukrainy. (2021, October 11). [Marine environmental protection strategy of Ukraine]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy* No. 1240-r. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1240-2021-%D1%80#Text. [in Ukrainian].

16. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy shchodo khimichnoi bezpeky. (2021, March 19). [On implementation of the decision of the National Security and Defense Council on chemical safety]. *Ukaz Prezydenta Ukrainy* No. 104/2021. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/104/2021#Text [in Ukrainian].

17. Pro vyklyky i zahrozy natsionalnii bezpetsi Ukrainy v ekolohichnii sferi. (2021, March 23). [On challenges and threats to national security in the environmental sphere]. *Ukaz Prezydenta Ukrainy* No. 111/2021. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/go/111/2021. [in Ukrainian].

18. Pro zatverdzhennia Natsionalnoho planu upravlinnia vidkhodamy do 2033 roku. (2024, December 27). [National waste management plan until 2033]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy* No. 1353-r. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2024-%D1%80#Text. [in Ukrainian].

19. Teremetskyi, V., Popovych, T., Matviichuk, A., Tokunova, A., Syvytskyi, V., Chudyk, N. (2023). Sustainable Development Goal Six: The Right to Water vs. Public Policy. *Lex Humana* (ISSN 2175-0947), 2023. 15(4), P. 458–475. Retrieved from: https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2822. [in English].

20. Teremetskyi, V., Korol, V., Nebyltsova, O., Lukianenko, L., Kovalova, O., Maliar, S. (2025). Convergence of EU and Ukrainian legislation in research and environmental areas within european integration and sustainable development strategies implementation. *RISUS – Journal on Innovation and Sustainability*, 16, (4). 74–88. DOI: https://doi.org/10.23925/2179-3565.2025v16i4p74-88. [in English].

Стаття надійшла до редакції: 22.11.2025

УДК 340.5:347.4(48)
DOI: 10.36550/2522-9230-2025-19-230-237

Ксьондзик Юрій Юрійович,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
yuriyksy@gmail.com
ORCID ID: 0009-0008-6327-3758

ЗАКОН ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО ЦИВІЛЬНОГО ДОГОВІРНОГО ПРАВА СКАНДИНАВСЬКИХ КРАЇН

Стаття присвячена визначенню особливостей закону як джерела цивільного договірного права скандинавських країн.

Скандинавські країни вирізняються унікальною моделлю цивільного договірного права, де закон визнається основним джерелом регулювання за відсутності єдиного кодифікованого цивільного кодексу. Така особливість забезпечує гнучкість правового регулювання та широку роль судового тлумачення норм. Договірні правопорядки Данії, Швеції, Фінляндії, Норвегії та Ісландії формують спільну скандинавську модель договірного регулювання, засновану на законах про договори та системі спеціальних нормативних актів.

Закони про договори (Avtalslagen, Contracts Act, Aftaleloven, Lög um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga) мають рамковий характер і забезпечують загальну нормативну основу для формування та виконання договорів у скандинавських країнах. Вони історично сформували фундамент договірного регулювання та розглядаються як модельне джерело договірних правовідносин, що застосовується у разі відсутності спеціальних положень. За своєю структурою та змістом ці Закони тісно між собою, що підтверджує спільність підходів до регулювання договірних інститутів. Така модель забезпечує високий рівень гармонізації ключових договірних інститутів, водночас зберігаючи національні особливості правового регулювання.

Характерною рисою цієї моделі є конкретизація загальних принципів договірного права через спеціальне законодавство, орієнтоване на захист споживачів, забезпечення добросовісної ділової практики та стабільності цивільного обороту. У цьому аспекті скандинавський підхід корелює як з історичними традиціями уніфікації договірного права в Північній Європі, так і з сучасними європейськими тенденціями гармонізації.

Водночас уніфікація та гармонізація скандинавського права не були спрямовані на створення тотожних законодавчих масивів. Скандинавське право доцільно розглядати не як єдину систему позитивного права, а як особливу юридичну концепцію, методологічним підґрунтям якої стала Уппсальська школа права та ідеї скандинавського правового реалізму, започатковані А. Хегерстремом. Саме ця концептуальна спільність зумовила специфіку розвитку приватного, зокрема договірного, права скандинавських країн, поєднуючи високий рівень гармонізації з збереженням національних особливостей правового регулювання.

Ключові слова: закон, договір, договірне право, цивільне право, скандинавські країни, принципи, джерело права.

Ksondzyk Y. THE LAW AS THE MAIN SOURCE OF CIVIL CONTRACT LAW OF THE SCANDINAVIAN

© Ю.Ю.Ксьондзик, 2025

COUNTRIES

The article is devoted to determining the peculiarities of the law as a source of civil contract law of the Scandinavian countries.

Scandinavian countries are distinguished by a unique model of civil contract law, where the law is recognized as the main source of regulation in the absence of a single codified civil code. Such a feature ensures flexibility of legal regulation and a wide role of judicial interpretation of norms. The treaty legal orders of Denmark, Sweden, Finland, Norway and Iceland form a common Nordic model of treaty regulation based on treaty laws and a system of special regulations.

The Treaty Acts (Avtalslagen, Contracts Act, Aftaleloven, Lög um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga) are of a framework nature and provide a general regulatory framework for the formation and implementation of treaties in the Scandinavian countries. They have historically formed the foundation of contractual regulation and are considered as a model source of contractual legal relations that applies in the absence of special provisions. In terms of their structure and content, these Laws are close to each other, which confirms the commonality of approaches to the regulation of contractual institutions. Such a model ensures a high level of harmonization of key treaty institutions, while at the same time preserving the national features of legal regulation.

A characteristic feature of this model is the specification of general principles of contract law through special legislation focused on consumer protection, ensuring fair business practices and stability of civil turnover. In this aspect, the Nordic approach correlates both with the historical traditions of unification of contract law in Northern Europe and with contemporary European harmonization trends.

At the same time, the unification and harmonization of Scandinavian law was not aimed at creating identical legislative bodies. Scandinavian law should not be considered as a single system of positive law, but as a special legal concept, the methodological basis of which was the Uppsala School of Law and the ideas of Scandinavian legal realism initiated by A. Hegerström. It was this conceptual commonality that determined the specifics of the development of private, in particular contractual, law of the Scandinavian countries, combining a high level of harmonization with the preservation of national features of legal regulation.

Keywords: law, contract, contract law, civil law, Scandinavian countries, principles, source of law.

Постановка проблеми. Правові системи скандинавських країн традиційно привертають увагу дослідників порівняльного правознавства, оскільки вони не вписуються повною мірою ані в модель романо-германського, ані в систему загального права. Саме тому в юридичній науці вони розглядаються як окрема сім'я змішаного (північноєвропейського) права - *Nordic legal family*, що сформувалася під впливом специфічних історичних, соціокультурних та інституційних чинників. Для належного аналізу джерел цивільного договірного права скандинавських країн доцільно насамперед окреслити підстави їх об'єднання в єдину правову групу та особливості правової інтеграції.

До правової системи скандинавських країн належать Данія, Ісландія, Норвегія, Фінляндія та Швеція, які в сукупності утворюють сім'ю змішаного права. Як слушно зазначає О.В. Зінченко, їх об'єднання ґрунтується на сукупності взаємопов'язаних критеріїв: спільності історичного походження та території, подібності правових джерел і методів їх тлумачення, єдності напрямів державної правової політики, активних процесах гармонізації законодавства, а також близькості мов, побуту, економіки та культури [1, с. 65].

Цю тезу поглиблює О.В. Петришин, підкреслюючи, що спільна історична доля, географічна близькість, подібність укладу життя та тісні економічні й культурні зв'язки сприяли формуванню єдиного юридичного мислення та правової культури. Саме це дозволяє розглядати правові системи північних держав Європи в межах одного концептуального підходу [2, с. 111].

У межах скандинавської правової сім'ї традиційно виокремлюють дві підгрупи. До першої належать Данія, Норвегія та Ісландія, право яких історично розвивалося на основі майже ідентичних компіляцій датського та норвезького законодавства XVII століття. Другу підгрупу утворюють Швеція та Фінляндія, правові системи яких ґрунтуються на шведському праві [2, с. 111].

Водночас, як зазначає І.М. Ситар, скандинавське право слід розглядати як єдину систему не лише з огляду на історію чи джерела права, а й з урахуванням системної законодавчої співпраці, що розпочалася ще у XIX столітті та зумовила появу значної кількості уніфікованих нормативних актів [3, с. 168].

У розвитку північноєвропейського права виокремлюють три основні етапи. Перший характеризується домінуванням звичаєвого права та локальних законів, які регулювали відносини у сільських громадах і містах. Другий етап пов'язаний із прийняттям кодифікованих актів - Датського кодексу 1683 р., Норвезького кодексу 1687 р. та Шведського кодексу 1734 р., що стали основою формування єдиного правового простору. Третій етап, який триває з середини XIX століття і донині, позначений активною міждержавною співпрацею, створенням уніфікованих норм та заснуванням у 1952 році Північної Ради, де формально домінує Швеція [4, с. 166].

Саме діяльність Північної Ради стала інституційною основою гармонізації законодавства, зокрема у сфері цивільного договірного права. При Раді функціонують експертні комісії, які розробляють модельні нормативні акти для подальшого впровадження в національні правові системи скандинавських країн [2, с. 113-114].

Найбільш послідовна уніфікація була досягнута саме у сфері договірного та зобов'язального права загалом. Ще наприкінці XIX століття була висловлена ідея комплексної уніфікації приватного права скандинавських держав з перспективою створення єдиного Скандинавського цивільного кодексу. Попри загальну підтримку цієї ініціативи з боку урядів північноєвропейських країн, розроблення проєкту єдиного

кодифікованого акта було відкладено, натомість акцент було зроблено на уніфікації окремих інститутів речового та зобов'язального права. Результатом такого підходу стало ухвалення узгодженого законодавства про купівлю-продаж рухомого майна, яке набуло чинності у Швеції у 1905 році, у Данії - 1906 році, у Норвегії – 1907 році, а в Ісландії – у 1922 році. Подальшим важливим етапом правової співпраці скандинавських країн стало прийняття закону про договори та інші правочини у сфері майнового й зобов'язального права, що був введений у дію у Швеції, Данії та Норвегії у 1915–1918 роках, а у Фінляндії – у 1929 році [2, с. 114].

Як наслідок, у правовій науці обґрунтовано стверджується, що в скандинавських країнах склалося єдине договірне право, попри збереження національних особливостей законодавчої техніки [3, с. 169; 5, с. 114].

Отже, скандинавські країни вирізняються унікальною моделлю цивільного договірного права, де закон визнається основним джерелом регулювання за відсутності єдиного кодифікованого цивільного кодексу. Така особливість забезпечує гнучкість правового регулювання та широку роль судового тлумачення норм.

Усе це свідчить про необхідність комплексного дослідження закону як основного джерела цивільного договірного права скандинавських країн. Для України дослідження цього питання має практичне значення у контексті реформування цивільного права та рекодифікації цивільного законодавства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Слід зазначити, що проблематика джерел цивільного договірного права скандинавських країн залишається малодослідженою в українській науковій літературі. Зокрема переважають дослідження скандинавської правової сім'ї загалом та порівняльно-правові аналізи між скандинавською та романо-германською правовими моделями зокрема у межах порівняльного правознавства.

Окремі аспекти шведського підходу до регулювання приватного права висвітлено у працях Ю. Г. Орзіха [6], проте комплексних досліджень, присвячених ролі закону як основного джерела цивільного договірного права, вітчизняна наука не здійснювала.

Водночас у самих скандинавських країнах та в зарубіжних наукових публікаціях питання джерел договірного права досліджується переважно у вузьких аспектах: аналізуються окремі національні законодавчі акти, прецеденти судової практики або окремі принципи приватного права (А. Адлерреуц, Л. Гортон, К. Ґронфорс, Р. Дотевал, Б. Флодгрен, Є. Лінделл-Франц, Я. Рамберг, К. Рамберг, Ерік М. Рунессон та інші) [7-10].

Таким чином, недостатня увага до проблематики закону як джерела цивільного договірного права скандинавських країн у вітчизняній науці та відсутність комплексного підходу створюють необхідність для проведення системного наукового аналізу даної теми.

Метою статті є визначення особливостей закону як джерела цивільного договірного права скандинавських країн.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фундаментом договірного права Швеції є Закон (1915:218) про договори та інші правочини у сфері речового права *(Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område - Avtalslagen, AvtL)* [11], який має рамковий та універсальний характер. Він застосовується до широкого кола договірних відносин - від побутових правочинів до складних комерційних контрактів - і діє за відсутності спеціального регулювання.

Закон зосереджується на питаннях укладення договору, волевиявлення сторін, представництва (довіреності) та недійсності правочинів, залишаючи регулювання змісту зобов'язань спеціальному законодавству. Його положення побудовані на принципі добросовісності, а договір розглядається як джерело права для сторін [6, с. 159], що відповідає ідеї свободи договору.

У разі виникнення спорів щодо якості товару, наявності дефектів чи інших недоліків виконання, положення Закону про договори не підлягають застосуванню, а відповідні відносини регулюються спеціальними нормами, зокрема законами про купівлю-продаж, про продаж товарів споживачам, про споживчі послуги та іншими.

Шведський Закон про договори, попри те що з моменту його ухвалення минуло понад 110 років, і надалі зберігає практичну актуальність у сфері договірного регулювання, що зумовлено систематичним внесенням змін і доповнень до його змісту, а також гнучким характером його нормативних приписів. При цьому норми зазначеного Закону застосовуються з урахуванням розгорнутого доктринального тлумачення, зокрема щодо сфери дії окремих правил поведінки, правових категорій та оціночних понять, яке нерозривно пов'язане з аналізом сталої договірної практики. Усі положення Закону концептуально побудовані на принципі добросовісності, що виступає ключовим критерієм оцінки правомірності поведінки сторін у договірних правовідносинах. Водночас Закон виходить з того, що укладений договір є джерелом права для його сторін, оскільки він формується на засадах свободи договору, а отже, підлягає сумлінному та належному виконанню сторонами.

Поряд із рамковими актами договірного права, які забезпечують загальні засади укладення та дійсності договорів, у правовій системі Швеції функціонує розгалужена система спеціального законодавства, спрямованого на деталізацію окремих інститутів речового та зобов'язального права. Одним із таких нормативних актів є Закон Швеції (1986:796) про добросовісне придбання рухомого майна *(Lag*

(1986:796) om godtrosförvärv av lösöre) [12], який займає самостійне місце у системі джерел цивільного права та доповнює загальні положення договірного регулювання.

У вступному положенні зазначеного Закону чітко визначено сферу його застосування: він регулює відносини, пов'язані з добросовісним набуттям прав на рухоме майно, і не підлягає застосуванню у випадках, коли відповідні правовідносини врегульовані спеціальними нормами інших законів. Такий підхід узгоджується з характерною для скандинавських правопорядків моделлю нормативного регулювання, за якої загальний (рамковий) закон застосовується субсидіарно щодо спеціальних актів.

Структурно Закон складається з окремих розділів, присвячених умовам добросовісного набуття права власності на рухоме майно, способам такого набуття, зокрема шляхом заяви про право володіння або викупу, а також особливостям добросовісного придбання заставних прав. Його положення спрямовані на забезпечення стабільності цивільного обороту, захист інтересів добросовісних набувачів та підтримання балансу між правом власності та принципом добросовісності.

Таким чином, Закон про добросовісне придбання рухомого майна виступає важливим елементом спеціального договірно-речового правового регулювання у Швеції, демонструючи характерну для скандинавських країн модель поєднання загальних принципів договірного права з детальним нормативним опрацюванням окремих інститутів. У поєднанні з рамковими законами про договори цей акт підтверджує системність і послідовність формування джерел цивільного договірного права у північноєвропейській правовій сім'ї.

Ключовим джерелом договірного права загального характеру є Закон Фінляндії про контракти (*Contracts Act*, 228/1929) [13], який закріплює основоположні положення щодо укладення договорів, оферти та акцепту, представництва, недійсності й зміни договорів, а також визначає загальні межі взаємних прав і обов'язків сторін. Прийняття цього Закону стало фінським відображенням загально-скандинавських уніфікаційних процесів у сфері договірного права, оскільки за своїм змістом він значною мірою кореспондує з аналогічними законами Данії, Швеції, Норвегії та Ісландії. Саме ця нормативна близькість сприяла формуванню спільних договірно-правових підходів у першій половині XX століття.

Спеціальне регулювання договірних відносин за участю споживачів здійснюється на підставі Закону Фінляндії про захист прав споживачів (*Consumer Protection Act*, 38/1978) [14], який застосовується до пропозицій, продажу та іншого маркетингу споживчих товарів і послуг. Закон поширюється також на випадки, коли продавець виступає посередником у постачанні товарів або послуг споживачам, та застосовується до договорів обміну. Водночас його дія не охоплює обов'язкове страхування та окремі види соціальних виплат, що свідчить про чітке функціональне розмежування сфер договірного регулювання.

Важливим галузевим джерелом є Закон Фінляндії про купівлю-продаж товарів (*Sale of Goods Act*, 355/1987) [15], який регулює договори купівлі-продажу рухомого майна, включно з бартерними правочинами. Закон застосовується також до договорів про постачання товарів, що підлягають виготовленню або виробництву, проте не поширюється на договори будівництва нерухомості, що додатково підкреслює спеціалізований характер фінського договірного законодавства.

Окрім зазначених актів, фінська система договірного права включає низку спеціальних законів, що регулюють агентські договори, договори про надання послуг, оренду, будівництво, страхування та інші види зобов'язань. У сукупності ці нормативні акти, разом із *Contracts Act*, формують цілісну та функціонально диференційовану систему договірного права. Загалом фінська модель договірного регулювання ґрунтується на поєднанні загальних принципів контрактного права з деталізованим галузевим регулюванням, що відповідає загальним тенденціям розвитку скандинавської правової сім'ї та сприяє гармонізації правових підходів у Північній Європі.

Таким чином, договірне право Швеції та Фінляндії ґрунтується на загальних принципах контрактного регулювання, закріплених у ключових рамкових законах - *Avtalslagen* і *Contracts Act*, - які доповнюються розгалуженою системою спеціальних нормативних актів. Така архітектура джерел є характерною рисою скандинавського правового простору та відображає поєднання високого рівня гармонізації договірного права з збереженням національної нормативної специфіки в межах північноєвропейської правової сім'ї.

Після аналізу нормативних джерел договірного права Швеції і Фінляндії логічним є звернення до правопорядків Данії, Ісландії та Норвегії, які, зберігаючи спільні риси скандинавської правової традиції, водночас демонструють власні особливості у структурі та систематизації договірного регулювання. Для цих країн характерною є відсутність єдиного цивільного кодексу та побудова договірного права на основі поєднання загальних рамкових законів і спеціальних нормативних актів, що регулюють окремі види договірних зобов'язань.

Аналогічні за структурою та змістом акти діють у Данії, де Закон про договори *(Lov om aftaler og andre retshandler på formuerettens område - Aftaleloven)* [16] складається з п'яти розділів і додатково регулює споживчі договори.

У розвиток загальних підходів до формування договірного права в скандинавських країнах, що ґрунтуються на поєднанні рамкових законів та спеціального нормативного регулювання окремих видів договірних зобов'язань, правова система Ісландії характеризується наявністю низки спеціальних законодавчих актів, спрямованих на врегулювання конкретних сфер договірних відносин, передусім у сфері

споживчого обігу.

Базовим джерелом ісландського договірного права є Закон про договори Ісландії *(Lög um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga, № 7/1936)* [17]. За своєю правовою природою цей Закон має рамковий характер і встановлює загальні правила укладення, дійсності та недійсності договорів, а також регламентує інститут представництва. Його структура та основні положення істотно корелюють із аналогічними «законами про договори» інших скандинавських держав, що свідчить про спільне історичне та концептуальне підґрунтя договірного регулювання в межах північноєвропейської правової сім'ї.

Важливою рисою Закону є його абстрактність і відкритість до судового тлумачення, що дозволяє ісландським судам гнучко застосовувати його положення з урахуванням принципів розумності, справедливості та добросовісності. У цьому аспекті Закон виступає нормативною основою для розвитку договірного права не лише через законодавчі приписи, а й через судову практику.

Водночас Закон Ісландії про договори не має кодифікаційного характеру і не вичерпує всього масиву договірного регулювання. Його норми доповнюються спеціальними актами, зокрема у сфері купівлі-продажу, споживчих договорів, страхування, оренди та інших видів договірних зобов'язань. Таким чином, Закон виконує функцію загального нормативного фундаменту, на який нашаровуються галузеві регулятивні механізми.

У підсумку цей Закон Ісландії поєднує історично сформовану уніфікацію базових договірних інститутів із децентралізованою системою спеціального законодавства та значною роллю судового тлумачення.

Ключове місце серед спеціальних актів посідає Закон Ісландії про споживчу купівлю *(Lög um neytendakaup, № 48/2003)* [18], який регулює договірні відносини купівлі-продажу за участю споживачів, тобто фізичних осіб, що набувають або обмінюють товари з цілями, не пов'язаними із здійсненням підприємницької діяльності. Сфера застосування цього Закону є доволі широкою та охоплює, зокрема, договори постачання води, купівлю прав вимоги та претензій, а також замовлення товарів, що підлягають виготовленню (ч. 1 ст. 2) [18]. Водночас законодавець чітко окреслює межі його дії, виключаючи з-під регулювання договори щодо купівлі нерухомого майна, будівництва будівель і споруд, постачання електроенергії, а також договори змішаного характеру, за якими постачання товару поєднується з виконанням робіт або наданням інших послуг (ч. 1 ст. 2) [18].

Подальшим етапом розвитку споживчого договірного законодавства в Ісландії стало ухвалення Закону про споживчі договори *(Lög um neytendasamninga, № 16/2016)* [19], який застосовується до договорів купівлі-продажу товарів і надання послуг споживачам у випадках, коли продавець або надавач послуг здійснює професійну діяльність у відповідній сфері. Разом з тим цей Закон не поширюється на значний перелік договірних відносин, зокрема договори у сфері фінансових послуг, лотерей, операцій з нерухомістю та правами на неї, будівництва й реконструкції будівель, оренди житла, таймшеру, пасажирських перевезень, а також договори, укладені за допомогою торговельних автоматів або автоматизованих магазинів (ч. 3 ст. 1) [19]. Такий підхід свідчить про прагнення законодавця до чіткого розмежування сфер дії спеціальних актів і уникнення нормативного дублювання.

Важливе доповнення до системи договірного регулювання становить Закон Ісландії про контроль за діловою практикою та маркетингом *(Lög um eftirlit með viðskiptaháttum og markaðssetningu, № 57/2005)* [20], який поширюється на всі види економічної діяльності - виробництво, торгівлю та надання послуг - незалежно від суб'єкта їх здійснення. При цьому дія зазначеного Закону не охоплює питання оплати праці та інших умов трудових відносин, врегульованих колективними договорами, що додатково підкреслює галузеву спеціалізацію ісландського законодавства (ст. 1) [20].

Подібно до інших скандинавських країн, у Норвегії договірне право регулюється системою окремих законодавчих актів, доповнених судовою практикою. Центральне місце у цій системі посідає Закон про договори 1918 року (*Avtaleloven, Lov om avslutning av avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljeserklæringer,* LOV-1918-05-31-4) [21], який визначає базові правила укладення та дійсності договорів, умови оферти й акцепту, межі представницьких повноважень, а також підстави недійсності волевиявлень і правочинів.

Avtaleloven має рамковий характер і забезпечує загальну нормативну основу для формування та виконання договорів у норвезькому праві. Він історично сформував фундамент договірного регулювання та розглядається як модельне джерело договірних правовідносин, що застосовується у разі відсутності спеціальних положень. За своєю структурою та змістом цей Закон тісно пов'язаний з аналогічними законами інших скандинавських країн, що підтверджує спільність підходів до регулювання договірних інститутів.

Спеціальне законодавство відіграє визначальну роль у конкретизації договірних норм. Зокрема, Закон Норвегії про купівлю товарів споживачами (*Lov om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven),* LOV-2002-06-21-34) [22] регулює договори купівлі-продажу за участю споживачів, встановлює обов'язкові гарантії якості та мінімальні стандарти захисту прав покупців, які не можуть бути обмежені умовами договору. Закон був прийнятий у 2002 році та зазнає регулярних змін з метою адаптації до розвитку ринкових відносин і європейських стандартів захисту прав споживачів.

Важливе місце посідає також Закон Норвегії про договори у сфері будівництва житла (*Bustadoppføringslova,* LOV-1997-06-13-43) [23], який застосовується до договорів щодо будівництва або

капітальної реконструкції житлової нерухомості та встановлює спеціальні гарантії, обов'язки забудовників і механізми вирішення спорів.

Окрім цього, у Норвегії договірні відносини у фінансовій сфері регулюються Законом про фінансові договори (*Lov om finansavtaler (finansavtaleloven), LOV-2020-12-18-146)* [24], а окремі види комерційних договорів - спеціальними актами, зокрема Законом про комісію (*Lov om kommisjon, LOV-1916-06-30-1)* [25] та Законом про комерційних агентів і торговельних представників - агентський договір *(Lov om handelsagenter og handelsreisende (agenturloven) LOV-1992-06-19-56)* [26]. Усі ці нормативні акти разом утворюють структуровану систему договірного регулювання, в якій *Avtaleloven* виконує роль загального джерела, а спеціальні закони забезпечують деталізацію правового регулювання в окремих договірних сферах.

Висновки. Договірні правопорядки Данії, Швеції, Фінляндії, Норвегії та Ісландії формують спільну скандинавську модель договірного регулювання, засновану на рамкових законах про договори та системі спеціальних нормативних актів. Така модель забезпечує високий рівень гармонізації ключових договірних інститутів, водночас зберігаючи національні особливості правового регулювання.

Характерною рисою цієї моделі є конкретизація загальних принципів договірного права через спеціальне законодавство, орієнтоване на захист споживачів, забезпечення добросовісної ділової практики та стабільності цивільного обороту. У цьому аспекті скандинавський підхід корелює як з історичними традиціями уніфікації договірного права в Північній Європі, так і з сучасними європейськими тенденціями гармонізації.

Водночас уніфікація та гармонізація скандинавського права не були спрямовані на створення тотожних законодавчих масивів. Як слушно зауважує І. М. Ситар, скандинавське право доцільно розглядати не як єдину систему позитивного права, а як особливу юридичну концепцію, методологічним підґрунтям якої стала Уппсальська школа права та ідеї скандинавського правового реалізму, започатковані А. Хегерстремом [3, с. 170]. Саме ця концептуальна спільність зумовила специфіку розвитку приватного, зокрема договірного, права скандинавських країн, поєднуючи високий рівень гармонізації з збереженням національних особливостей правового регулювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Зінченко О.В. Конституції Скандинавських країн: порівняльний аналіз. *Вісник Національної академії правових наук України*. № 1 (88) 2017. С. 58-68.
2. Порівняльне правознавство : підручник / С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов, І. О. Биля-Сабадаш та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. Х. : Право, 2012. 272 с.
3. Ситар І. М. Правова співпраця скандинавських країн. *Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: збірник наукових праць* / за ред. Ю.С. Шемшученка, В.П. Тихого, М.М. Цимбалюка, І.С. Гриценка; упор. О.В. Кресін, І.М. Ситар. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. С. 168-172.
4. Сидор М.Я. Історичні аспекти становлення і розвитку скандинавського права. *Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: збірник наукових праць* / за ред. Ю.С. Шемшученка, В.П. Тихого, М.М. Цимбалюка, І.С. Гриценка; упор. О.В. Кресін, І.М. Ситар. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 620 с. С. 162-167.
5. Бехруз Хашматулла. Порівняльне правознавство. О.: Фенікс, 2009. 464 с. URL: https://sci.house/kniga-pravovedenie-sravnitelnoe-scibook/porivnyalne-pravoznavstvo-pidruchnik.html
6. Орзіх Ю.Г. Щодо окремих аспектів шведського підходу до приватного права: порівняльний аналіз. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2023. № 6. С. 158-162. URL: http://lsej.org.ua/6_2023/34.pdf
7. Flodgren B, Runesson EM. Contract law in Sweden. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International; 2015. URL: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9789041173577_A42018664/preview-9789041173577_A42018664.pdf
8. Ramberg J., Ramberg C. Allmän avtalsrätt. Норстедц-Юридик, 2025. 340 st.
9. Adlercreutz A., Gorton L., Lindell-Frantz E. Avtalsrätt I. Juristförlaget Lund, 2016. 416 st.
10. Grönfors K., Dotevall R. Avtalslagen en kommentar. Norstedts Juridik, 2023. 472 st.
11. Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (Avtalslagen, AvtL). URL: https://lagen.nu/1915:218#P1S1
12. Lag (1986:796) om godtrosförvärv av lösöre. URL: https://lagen.nu/1986:796
13. Contracts Act (228/1929; amendments up to 449/1999 included). URL: https://www.finlex.fi/api/media/statute-foreign-language-translation/689258/mainPdf/main.pdf?timestamp=1929-06-12T22%3A00%3A00.000Z
14. Consumer Protection Act. (38/1978; amendments up to 740/2022 included). URL: https://www.finlex.fi/en/legislation/translations/1978/eng/38?language=eng
15. Sale of Goods Act (355/1987). URL: https://www.finlex.fi/api/media/statute-foreign-language-translation/689097/mainPdf/main.pdf?timestamp=1987-03-26T22%3A00%3A00.000Z
16. Aftaleloven (Lov om aftaler og andre retshandler på formuerettens område). URL: https://danskelove.dk/aftaleloven

17. Lög um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga, 1936 nr. 7 1. Febrúar). URL: https://www.althingi.is/lagas/129/1936007.html?utm_source=chatgpt.com
18. Lög um neytendakaup. 2003 nr. 48 20. Mars. Tóku gildi 1. júní 2003. URL: https://www.althingi.is/lagas/nuna/2003048.html
19. Lög um neytendasamninga. 2016 nr. 16 23. Mars Tóku gildi 1. apríl 2016. URL: https://www.althingi.is/lagas/nuna/2016016.html
20. Lög um eftirlit með viðskiptaháttum og markaðssetningu. 2005 nr. 57 20. Maí. L. 50/2008, 4. gr. Tóku gildi 1. júlí 2005. URL: https://www.althingi.is/lagas/nuna/2005057.html
21. Lov om avslutning av avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljeserklæringer [avtaleloven]. LOV-1918-05-31-4. URL: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1918-05-31-4
22. Lov om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven), LOV-2002-06-21-34. URL: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2002-06-21-34?q=Forbrukerkj%C3%B8psloven
23. Bustadoppføringslova; LOV-1997-06-13-43. URL: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-06-13-43?q=Bustadoppf%C3%B8ringslova
24. Lov om finansavtaler (finansavtaleloven), LOV-2020-12-18-146. URL: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2020-12-18-146?q=Finansavtaleloven
25. Lov om kommisjon LOV-1916-06-30-1. URL: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1916-06-30-1?q=Lov%20om%20kommisjon
26. Lov om handelsagenter og handelsreisende (agenturloven) LOV-1992-06-19-56. URL: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-06-19-56?q=Lov%20om%20handelsagenter

REFERENCES:

1. Zinchenko O. V. (2017). Konstytutsii Skandynavskykh krain: porivnialnyi analiz [Constitutions of the Scandinavian countries: a comparative analysis]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 1(88), 58–68. [in Ukrainian].
2. Pohrebniak S. P., Lukianov D. V., Bylya-Sabadash I. O., et al. (2012). *Porivnialne pravoznavstvo* [Comparative law]: pidruchnyk. Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].
3. Sytar I. M. (2012). Pravova spivpratsia skandynavskykh krain [Legal cooperation of the Scandinavian countries]. In Yu. S. Shemshuchenko, V. P. Tykhyi, M. M. Tsymbaliuk, I. S. Hrytsenko (Eds.), *Porivnialne pravoznavstvo: suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku* (pp. 168–172). Lviv: Lviv State University of Internal Affairs. [in Ukrainian].
4. Sydor M. Ya. (2012). Istorychni aspekty stanovlennia i rozvytku skandynavskoho prava [Historical aspects of the formation and development of Scandinavian law]. In Yu. S. Shemshuchenko, V. P. Tykhyi, M. M. Tsymbaliuk, I. S. Hrytsenko (Eds.), *Porivnialne pravoznavstvo: suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku* (pp. 162–167). Lviv: Lviv State University of Internal Affairs. [in Ukrainian].
5. Bekhruz Kh. (2009). *Porivnialne pravoznavstvo* [Comparative law]. Odesa: Feniks. Retrieved from https://sci.house/kniga-pravovedenie-sravnitelnoe-scibook/porivnyalne-pravoznavstvo-pidruchnik.html [in Ukrainian].
6. Orzikh Yu. H. (2023). Shchodo okremykh aspektiv shvedskoho pidkhodu do pryvatnoho prava: porivnialnyi analiz [On certain aspects of the Swedish approach to private law: a comparative analysis]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 6, 158–162. Retrieved from http://lsej.org.ua/6_2023/34.pdf [in Ukrainian].
7. Flodgren B., Runesson E. M. (2015). *Contract law in Sweden*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International. Retrieved from https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9789041173577_A42018664/preview-9789041173577_A42018664.pdf [in English].
8. Ramberg J., Ramberg C. (2025). *Allmän avtalsrätt* [General contract law]. Stockholm: Norstedts Juridik. [in Swedish].
9. Adlercreutz A., Gorton L., Lindell-Frantz E. (2016). *Avtalsrätt I* [Contract law I]. Lund: Juristförlaget Lund. [in Swedish].
10. Grönfors K., Dotevall R. (2023). *Avtalslagen: en kommentar* [The Contracts Act: a commentary]. Stockholm: Norstedts Juridik. [in Swedish].
11. Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (Avtalslagen) [Contracts Act]. (1915). Retrieved from https://lagen.nu/1915:218#P1S1 [in Swedish].
12. Lag (1986:796) om godtrosförvärv av lösöre [Act on acquisition in good faith of movable property]. (1986). Retrieved from https://lagen.nu/1986:796 [in Swedish].
13. Contracts Act (228/1929; amendments up to 449/1999 included). (1929). Retrieved from https://www.finlex.fi/api/media/statute-foreign-language-translation/689258/mainPdf/main.pdf [in English].
14. Consumer Protection Act (38/1978; amendments up to 740/2022 included). (1978). Retrieved from https://www.finlex.fi/en/legislation/translations/1978/eng/38 [in English].
15. Sale of Goods Act (355/1987). (1987). Retrieved from https://www.finlex.fi/api/media/statute-foreign-language-translation/689097/mainPdf/main.pdf [in English].
16. Aftaleloven (Lov om aftaler og andre retshandler på formuerettens område) [Contracts Act]. Retrieved from https://danskelove.dk/aftaleloven [in Danish].

17. Lög um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga (1936 nr. 7) [Act on contracts, agency and invalid legal acts]. (1936). Retrieved from https://www.althingi.is/lagas/129/1936007.html [in Icelandic].
18. Lög um neytendakaup (2003 nr. 48) [Act on consumer purchases]. (2003). Retrieved from https://www.althingi.is/lagas/nuna/2003048.html [in Icelandic].
19. Lög um neytendasamninga (2016 nr. 16) [Act on consumer contracts]. (2016). Retrieved from https://www.althingi.is/lagas/nuna/2016016.html [in Icelandic].
20. Lög um eftirlit með viðskiptaháttum og markaðssetningu (2005 nr. 57) [Act on supervision of business practices and marketing]. (2005). Retrieved from https://www.althingi.is/lagas/nuna/2005057.html [in Icelandic].
21. Lov om avslutning av avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljeserklæringer (LOV-1918-05-31-4) [Contracts Act]. Retrieved from https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1918-05-31-4 [in Norwegian].
22. Lov om forbrukerkjøp (LOV-2002-06-21-34) [Consumer Purchase Act]. Retrieved from https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2002-06-21-34 [in Norwegian].
23. Bustadoppføringslova (LOV-1997-06-13-43) [Dwelling Construction Act]. Retrieved from https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-06-13-43 [in Norwegian].
24. Lov om finansavtaler (LOV-2020-12-18-146) [Financial Contracts Act]. Retrieved from https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2020-12-18-146 [in Norwegian].
25. Lov om kommisjon (LOV-1916-06-30-1) [Commission Act]. Retrieved from https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1916-06-30-1 [in Norwegian].
26. Lov om handelsagenter og handelsreisende (LOV-1992-06-19-56) [Agency Act]. Retrieved from https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-06-19-56 [in Norwegian].

Стаття надійшла до редакції: 19.11.2025

УДК 323.2:342.7
DOI: 10.36550/2522-9230-2025-19-237-242

Мілова Тетяна Миколаївна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри загальноправових дисциплін та державного управління
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
tmilovanik@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-1480-6772

Разєнков Данило Денисович,
студент другого курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньої програми «Право»
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
kozakomtvua@gmail.com

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ ЛОБІЗМУ В СУЧАСНІЙ НАУЦІ

У статті досліджується концептуалізація поняття лобізму в сучасній науці та правовій практиці. Розглянуто історію формування терміну від XVI століття до сучасності, його трансформацію від релігійного та парламентського впливу до легітимного інституту демократії. Проаналізовано підходи українських та зарубіжних науковців до визначення лобізму, його політичний, правовий, економічний і комунікаційний виміри. Досліджено відмінності між лобіюванням та адвокацією, виділено їхні спільні риси та окреслено характерні ознаки для чіткого розмежування цих понять.

Особлива увага приділена законодавчому регулюванню лобістської діяльності в Україні, зокрема прийняттю Закону України «Про лобіювання», його перевагам і недолікам. Зауважується, що законодавець не відносить до об'єктів лобіювання органи виконавчої влади, чим унеможливлює здійснення лобістської діяльності щодо прийняття адміністративних актів. Зазначається, що адвокація залишена невизначеною і неврегульованою, що може створювати ризики для її суб'єктів.

У дослідженні підкреслюється значення лобізму як механізму представництва та захисту групових інтересів у демократичному процесі, що забезпечує прозорість, підзвітність і участь громадян у формуванні політики. Стаття пропонує системне наукове осмислення лобізму, що дозволяє інтегрувати історичний досвід, сучасну практику та європейські стандарти правового регулювання.

Ключові слова: лобізм, лобіювання, лобістська діяльність, адвокація, євроінтеграція, правове регулювання, публічна влада.

© Т.М.Мілова, Д.Д.Разєнков, 2025